

Een bescheiden, strategisch tekort

Het opstappen van David Stockman als directeur van de Amerikaanse begroting komt voor de regering-Reagan op een zeer ongelegen moment. Het overleg tussen het Witte Huis en het Congres over de begroting voor het fiscale jaar 1986, dat in oktober a.s. begint, zit muurvast en er is een grote kans dat niet op tijd overeenstemming wordt bereikt over het programma van bezuinigingen. De pogingen om het begrotingstekort te verminderen lijden dan opnieuw schipbreuk. De als briljant omschreven Stockman had, zoals hij ook in voorgaande jaren heeft gedaan, misschien de impasse kunnen doorbreken. Algemeen heerst in Washington de opvatting dat het zonder Stockman nog moeilijker zal worden om het begrotingstekort onder controle te krijgen dan het nu al is. Nu Reagan en consorten zich echt enige zorgen schijnen te gaan maken over de omvang van het Amerikaanse begrotingstekort en de gevolgen die dat heeft voor de rente, de koers van de dollar, de Amerikaanse concurrentiepositie en de internationale economie, is het een gevoelig verlies dat de man die in Washington bekend stond als „Mac the Knife” en die ongetwijfeld de strijdvaardigste voorvechter van kleinere begrotingstekorten was, de politieke arena verlaat om een – overigens veel beter betaalde – functie bij de New Yorkse investeringsbank Salomon Brothers te aanvaarden.

Maar er is nog een andere reden waarom het vertrek van Stockman de regering-Reagan niet erg gelegen komt. Want nu Stockman is opgestapt, heeft senator Moynihan, die een goede bekende van Stockman is, onthuld dat hij van Stockman heeft gehoord dat Reagan en de zijnen in 1981 met opzet een begrotingstekort hebben gecreëerd om het Congres, dat in meerderheid democratisch was, ervan te overtuigen dat er flink in de sociale uitgaven moest worden gesnoeid. En naar nu bekend is geworden heeft de beroemde econoom Friedrich von Hayek een paar maanden geleden in een interview met een Oostenrijks blad hetzelfde ook al beweerd op grond van informatie die hij van een van Reagans naaste adviseurs gekregen had. De president en zijn adviseurs waren zich er dus blijkbaar wel van bewust dat de sterke verlaging van de belastingen en de verhoging van de uitgaven (vooral voor defensie) tot een begrotingstekort moesten leiden, maar achtten „een bescheiden, strategisch tekort” (Moynihan) dienstig om het Congres over de streep te trekken voor bezuinigingen in de sociale sector. En intussen speldden zij de kiezers en het Congres met behulp van economische sprookjes zoals de Laffer-curve en met berekeningen van het Budget Office, op de mouw dat belastingverlagingen en economische groei tot méér in plaats van minder belastingopbrengsten voor de staat zouden leiden. Ja, de begroting zou zelfs sluitend worden gemaakt.

We weten hoe het afgelopen is. Inderdaad werd er flink in de sociale programma's gesneden; inderdaad trok de economische groei in de VS mede dank zij de belastingverlagingen sterk aan; maar het „bescheiden, strategische tekort” liep volkomen uit de hand. Toen de geest eenmaal uit de fles was, kon hij er niet meer in worden teruggebracht. De begrotingstekorten namen steeds meer in omvang toe. De vraag naar kapitaal joeg de reële rente en de koers van de dollar omhoog. Amerikaanse boeren en exportindustrieën konden de internationale concurrentie niet meer aan en legden het loodje. Zij sleepten banken in hun ondergang mee. De roep

om protectionistische maatregelen klonk steeds luider. En momenteel vormt het Amerikaanse begrotingstekort een van de belangrijkste bronnen van instabiliteit in de Amerikaanse en internationale conjunctuur en daardoor een bedreiging voor het tempo van de economische groei in de wereld.

Dat het economische beleid in dienst wordt gesteld van bepaalde verholen doelstellingen van politici is niet nieuw. De „public choice”-theorie gaat er zelfs expliciet van uit dat de voornaamste zorg van politici niet is het algemeen belang te dienen, maar aan de macht te blijven, en dat het economische beleid daaraan ondergeschikt wordt gemaakt. Daarom plegen politici voor de verkiezingen extra stimulansen aan de economie toe te dienen en cadeautjes aan de kiezers uit te delen, ook al weten zij dat deze maatregelen in strijd zijn met een evenwichtige economische ontwikkeling op langere termijn. Ook weten we dat politici een opvallende voorkeur hebben voor economische theorieën die goed in hun electorale straatje te pas komen en die aansluiten bij hun politieke ideologie. Maar dat de economische wetenschap zo schaamteloos wordt gebruikt om het publiek te misleiden als het geval was met de „Reaganomics” om het stelsel van sociale zekerheid te ontmantelen, is toch tamelijk onthullend. Dat is pas echt „dismal science”.

Zou het niet mogelijk zijn om tegen dergelijke praktijken een dam op te werpen? Volgens André Spoor, die zich in *NRC Handelsblad* boos maakte over Reagans „voodoo”-economie die door coryfeeën in het vakgebied verdedigd is omdat zij geloofden en hoopten dat de economische onzin een slimme politiek zou zijn, is er een striktere morele code voor economen nodig, met als strekking dat economen hun wetenschappelijke jargon nimmer in dienst stellen van politieke spelletjes, zeker niet als de bedoeling daarvan is met economische onzin maatschappelijke omwentelingen teweeg te brengen 1). Maar het lijkt mij onwaarschijnlijk dat zo'n code er ooit zal komen en reële betekenis zou kunnen krijgen. Er zijn altijd uiteenlopende en tegenstrijdige visies onder economen geweest en de politiek pikt daar uit wat in haar kraam te pas komt. Het enige wapen dat tegen economische onzin helpt, is onafhankelijk kritisch onderzoek door vakgenoten naar de houdbaarheid van economisch-politieke beweringen en filosofieën. Op grond daarvan mag men hopen dat zich langzaam maar zeker een bepaalde consensus vormt over wat economisch gesproken onzin is en wat niet. Maar dat is natuurlijk wel een heel lang en moeizaam proces. En dan nog kan men op het resultaat niet gerust zijn. David Stockman zelf immers noemde als directeur van de begroting het „supply-side”-programma van Reagan een „Trojaans paard dat belastingverlaging voor de rijken brengt” en dat „geweldige begrotingstekorten zal veroorzaken”. Maar zijn woorden werden in de wind geslagen, want zij waren politiek niet opportuun.

L. van der Geest

1) André Spoor, Nodig: een striktere morele code voor economen, *NRC Handelsblad*, 24 juli 1985.